

FASCINAȚIA ADEVĂRURILOR ESENȚIALE

În dorința legitimă de a desluși mai bine istoria și cultura comunității catolice din Moldova, cu valorile și cu treptele devenirii ei, am apelat adesea la sprijinul unor studioși, din interiorul Diecezei sau din afara acesteia, capabili să contribuie la rezolvarea unei asemenea probleme. Nu mi se părea firesc să asist nepăsător la o anume indiferență, pigmentată pe alocuri cu accente de ostilitate, față de marea familie a credincioșilor catolici, socotiți, pe nedrept, străini de neamul căruia îi aparțin de veacuri și pe care l-au slujit întotdeauna cu cel mai profund devotament.

Drumul nu a fost ușor, iar rezultatele au prins a se înfîripa după îndelungi ani de trudă. Apelurile noastre către cercetători din cele mai diverse domenii – istorie, arheologie, lingvistică, etnografie și folclor, antropologie – au început să capete consistență. Chiar și în acele vremuri potrivnice, de prin anii '70-'80 ai secolului trecut, au existat câteva inițiative curajoase, dătătoare de speranță.

Era limpede însă că acel con de umbră, ce învăluia numele și faptele catolicilor din această parte a țării, nu putea fi îndepărtat decât printr-un demers științific de largă anvergură. O cercetare care să se extindă asupra întregii comunități catolice din Moldova, prezentă în aproape 250 de așezări, însemnând tot atâtea vetre de civilizație tradițională, despre care nu se știau decât foarte puține lucruri. Cine sunt catolicii moldoveni? Ce istorie au? Ce valori culturale dețin și ce este vrednic să fie evidențiat din cultura lor populară și din viața lor de zi cu zi? Iată doar câteva întrebări care își așteptau răspunsul.

Într-un astfel de context, am primit, cu bucurie, vizita eminentului folclorist Ovidiu Bârlea. Întâlnirea fusese pregătită, sub toate aspectele, de cercetătorul ieșean Ion H. Ciubotaru, a cărui activitate pe tărâmul culturii populare nu-mi era străină. Profesorul Bârlea sugera atunci, prin 1986, că o cercetare amănunțită a spiritualității tradiționale din localitățile noastre ar fi putut-o realiza, cu exigență și profesionalism, însoțitorul său. Se oferea chiar să contribuie la reușita unei asemenea investigații, în măsura în care timpul Domniei Sale, atât de drămuț, i-ar fi putut îngădui.

Din păcate, acel frumos proiect nu s-a mai pus în practică. Obligațiile profesionale ale celor doi nu le-au dat răgazul necesar pentru a începe o astfel de muncă. Ceva mai târziu, ilustrul cărturar Ovidiu Bârlea ne părăsea pentru totdeauna, trecând la Domnul.

A mai existat o tentativă de a pune în valoare gândurile ce mă frământau. Mai mulți cercetători din București, Cluj și Iași, cărora li s-au alăturat și câțiva localnici, și-au dat întâlnire în zona Romanului, propunându-și să treacă la investigarea așezărilor catolice din Moldova pe mai multe planuri. Entuziasmul celor implicați avea să se stingă însă destul de repede, rezultatele obținute fiind departe de ceea ce se preconizase.

Speranțele noastre continuau să se lege de numele profesorului Ion H. Ciubotaru. Știam că muncea din greu la fundamentarea *Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei*, o instituție de larg interes național. Cu toate acestea, din când în când îl întrebam dacă nu și-ar găsi timp și pentru cercetarea plănuită cândva. Nu a spus vreodată că ar fi renunțat la acea idee, însă ne ruga mereu să-i mai acordăm o păsuire. Nu sosise încă sorocul potrivit.

La un moment dat, când aproape că renunțasem să mai cred în viabilitatea aceluia demers, mi-a cerut o întrevedere, anunțându-mă că este pregătit să pornească la drum. Se întâmpla pe la începutul anului 1995. Timp de zece ani avea să se concentreze, cu prioritate, asupra acestei teme. Întreaga sa energie era canalizată acum într-o singură direcție: aflarea adevărilor esențiale privitoare la catolicii moldoveni. O comunitate distinctă din punct de vedere confesional, dar foarte puțin cunoscută sub atâtea alte aspecte, asupra cărora planau incertitudini, controverse și numeroase semne de întrebare. Proiectul nostru începea să capete contur.

Nu vom vorbi despre eforturile care au urmat. Atâtea și atâtea dificultăți, ce țin de dura meserie a etnologului autentic, au constituit doar un revers al medaliei. Profesorul Ciubotaru însă nu s-a descurajat. A învins toate adversitățile, cu răbdare și perseverență, urmându-și neabătut calea, chiar și atunci când vremelnice șubreziri ale sănătății ar fi trebuit să-l țină departe de asemenea preocupări.

Ceea ce ne-a impresionat, mai cu seamă, a fost atașamentul său față de oamenii cu care urma să lucreze. Avea capacitatea unică de a și-i apropia, de a le asculta păsurile și de a-i învălui cu căldura lui sufletească, lăsând impresia, în cel mai scurt timp, că se cunoșteau de când lumea. Este, fără îndoială, un dar de la Dumnezeu, care merge în susținerea profesionalismului și către adevărata cunoaștere. Căci atâtea alte calități ale etnologului – clarviziune, perspicacitate, sagacitate ori subtilitate – s-au putut manifesta, la modul optim, mai ales datorită acestei cunoașteri a firii țaranului.

Oamenii își lăsau adesea lucrul, ca să stea de vorbă cu el. Chiar și atunci când anumite treburi nu suportau amânare, le întrerupeau, îl ascultau cu luare-aminte și îi răspundeau la întrebări. Ignorau timpul pios ori noroiul de afară și se îmbrăcau în straie tradiționale, pentru a fi fotografiați. Femeile își răscoleau lăzile de zestre, arătându-i, cu firească mândrie, neprețuitele țesături, cusături și broderii, lucrate de ele sau moștenite din bătrâni.

În preajma sa, taciturnii prindeau glas, timizii își învingeau reticența, iar cei talentați reînviu din amintiri cântece, jocuri și obiceiuri, pe care le învățaseră cândva. Biografiile scufundate în anonim capătau culoare, datini păstrate într-o cută a sufletului erau dezvăluite cu multă bucurie. Sute și sute de oameni, de toate vârstele și de pe tot cuprinsul Diecezei, i-au stat mereu în preajmă, ajutându-l să descopere, în toată plenitudinea ei, fascinanta frumusețe a culturii populare din satele catolicilor moldoveni.

De nenumărate ori, atunci când se întorcea de pe teren, ne împărtășea și nouă crâmpie din descoperirile recente. Acele frânturi de simțire și gând, venite din adâncul zbuciumatei noastre istorii, dezvăluiau sufletul adevărat al neamului românesc. Profesorul Ciubotaru era încântat să constate că documentele etnologice identificate în așezările cu populație catolică se împleteau atât de armonios cu cele întâlnite în îndelungatele sale peregrinări, pe tot cuprinsul Moldovei și Bucovinei, ori în satele transilvănene pe care le cercetase. Pe noi ne impresiona zăbava cu care poposea la descoperirea acestor comori, restituindu-ni-le cu parfumul lor arhaic nealterat.

Apoi, s-a săvârșit miracolul. Ceea ce părea o încercare temerară, fără prea mari sorți de izbândă, s-a dovedit a fi o adevărată sărbătoare; o întâlnire emoționantă cu tezaurul nostru etnocultural. După sanctuarul etnografic al casei – cu ferestre către soare, cu vatră și cuptor ca semne ale statorniciei, cu țesături multicolore, mirosind a crăițe și busuioc – au urmat obiceiurile familiale și calendaristice, pentru ca sfârșitul să fie încununat de bogăția liricii și epicii locale. Altfel spus, secvențe reprezentative din istoria spiritualității neamului, adevăruri ce s-au sedimentat în scurgerea timpului, hărăzite să ajungă până la noi. Cunoașterea trecutului, cu valorile sale culturale, reprezintă un act de prețuire pentru înaintașii noștri și un testament, de o inestimabilă importanță, pentru cei de astăzi, care trebuie să-l primească și să-l transmită generațiilor viitoare.

Concluzia se impune de la sine. Răsfoind cele trei volume ale monografiei *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, descoperim adevăruri esențiale: suntem de același neam, vorbim aceeași limbă și avem aceleași datini cu megieșii noștri ortodocși.

Ne confruntăm cu aceeași realitate, „care stă la încheietura metafizicii cu istoria”, avem aceeași unitate de soartă și destin în timp, „unitate pentru care pământ, sânge, trecut, lege, limbă, datini, obicei, cuget, credință, muncă, așezăminte, port, dureri, bucurii și semne de trăire laolaltă, stăpâniri și asupriri constituiesc doar cheazășii, semne de recunoaștere, peceti, temeieri” (Mircea Vulcănescu).

Pe lângă imaginea cercetătorului științific pasionat, acribios, dedicat și tenace, ni s-au dezvăluit și alte fațete ale personalității profesorului Ion H. Ciubotaru. Este vorba de oratorul entuziast, precum și de autorul implicat trup și suflet în apărarea adevărilor relevate în opera sa. Sunt calități ale specialistului de marcă, ale omului bine informat, capabil, în orice împrejurare, să-și susțină aserțiunile cu cele mai temeinice și mai convingătoare argumente. L-am însoțit pretutindeni – la București, Cluj, Iași, Bacău sau în străinătate, cu prilejul lansării fiecărui volum din trilogia amintită – și i-am admirat, de fiecare dată, dezinvoltura cu care își susținea adevăurile descoperite, în prezența unui auditoriu format din academicieni, profesori universitari, cercetători științifici, români sau de alte naționalități.

De aceea, când au început să vină, pe rând – ca o consecință firească a prețuirii monumentalei sale lucrări – înaltele distincții academice, interne și internaționale, am știut (ca bun cunoscător al circumstanțelor în care fusese elaborată opera premiată) că erau pe deplin meritate. Îmi răsună și acum în urechi cuvintele rostite de distinsul profesor Aurelio Rigoli, directorul Institutului Internațional de Etnoistorie, în aula Teatrului Sybaris din Castrovillari, Reggio Calabria. Anunțând rezultatele deliberării juriului, Domnia Sa îl numea pe profesorul Ion H. Ciubotaru „*Maestro di ricerche e di studi tra i grandi protagonisti della più prestigiosa Antropologia culturale europea*”. M-am alăturat cu emoție aceluși elogiu, bucurându-mă ca am fost martor la un asemenea eveniment.

Un profund gest de prețuire domnului profesor Ion H. Ciubotaru și întregii sale familii. Un binemeritat gând de rugăciune recunoscătoare, însoțit de implorarea de binecuvântare de la Domnul istoriei și al valorilor spirituale din viața oamenilor, pentru bucuria, sănătatea și răsplata cuvenită celui sărbătorit, la acest popas aniversar.

Cu vii mulțumiri și adâncă recunoștință,

✱ Petru GHERGHEL

Episcop de Iași